

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Академично издателство „Талант“

*Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив*

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

ISSN 1314-5703 (Print)

Academic Publishing House „Talent“

*University of Agribusiness and Rural Development
Bulgaria*

<http://science.uard.bg>

THE NON-FINANCIAL PERFORMANCE OF BULGARIAN COMPANIES 2016-2020

Radostina Bakardjieva

Economic Research Institute, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria

Abstract: The purpose of the publication is to monitor and analyze the non-financial performance of Bulgarian enterprises from the Mining Industry - Sector B. For this purpose, a statistical database provided by NSI has been systematized in order to analyze the social parameters of the mining enterprises in Bulgaria in different dimensions. Social indicators, as the core of non-financial reporting, are in full compliance with Eurostat's statistical metrics. The presented scientific results and summaries can serve as an effective tool for assessing the risk and sustainability of enterprises from the mining industry in Bulgaria. Based on the obtained results, conclusions and recommendations to business and state institutions are formulated.

Keywords: enterprises, non-financial performance, social dimensions.

НЕФИНАНСОВОТО ПРЕДСТАВЯНЕ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 2016-2020

Радостина Бакърджиева

Институт за икономически изследвания при Българска академия на науките - София

Резюме: Целта на публикацията е да направи наблюдение и анализ на нефинансовото представяне на българските предприятия от Добивната промишленост - Сектор В. За целта е систематизирана статистическа база данни, предоставена от НСИ, с цел да се анализират социалните параметри на добивните предприятия в България в различни измерения. Социалните индикатори, като ядро на нефинансовата отчетност, са в пълно съответствие със статистическата метрика на Евростат. Представените научни резултати и обобщения могат да служат като ефективен инструмент за оценка на риска и устойчивостта на предприятията от добивната индустрия в България. Въз основа на получените резултати са формулирани изводи и препоръки към бизнеса и държавните институции.

Ключови думи: предприятия, нефинансово представяне, социални измерения.

СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА НЕФИНАНСОВОТО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ

Нефинансовото представяне на предприятията в теоретико-методологичен аспект е фокус в актуалните публикации на всички международни институции- Европейска комисия, Световна банка, ООН. Чрез него се утвърждават ефективни лостове за отчитане на корпоративната устойчивост със социални измерения в контекста на постигането на Целите на устойчиво развитие (CSR Europe, UNCTAD, European Commission, База данни от НСИ).

Наблюдението и оценката на нефинансовите измерения на представянето на предприятията от добивния сектор (сектор В) в България има голямо теоретико-методологично и приложно значение. Получените резултати предполагат не само вземането на адекватни управленски решения от държавните институции, но и ориентират бизнеса с цел динамична реакция съобразно новите икономически предизвикателства и рискове. Не по-малка е значимостта на предложенния анализ за инвеститорите, бизнес-асоциациите, неправителствения и академичния сектор.

Научната ценност на предложеното наблюдение произтича от спецификата на използваната методология и от това, че подобен анализ с обхват всички промишлени предприятия от сектор В – добивна промишленост, не е представен в икономическата литература през последните години.

Приложената методология използва официалната статистическа информация от НСИ, при което са систематизирани данните на структурната бизнес статистика и демография на предприятията.

Целта на публикацията е да се систематизират нефинансовите параметри българските предприятия от сектор В за период от 5 години и да се очертае прогнозна рамка за бъдещите тенденции в краткосрочен и дългосрочен хоризонт.

Обект на изследване са нефинансовите предприятия в България като активни пазарни субекти, класифицирани в сектор В (добивна индустрия) по КИД 2008.

Предмет на изследване са размерната структура, демографията и социалните детерминанти на българските предприятия от добивната индустрия по утвърдени от НСИ и Евростат показатели, които разкриват ключовите нефинансови параметри на представяне на българските добивни предприятия.

Обработената статистическа информация обхваща петгодишен период от време 2016-2020 г.

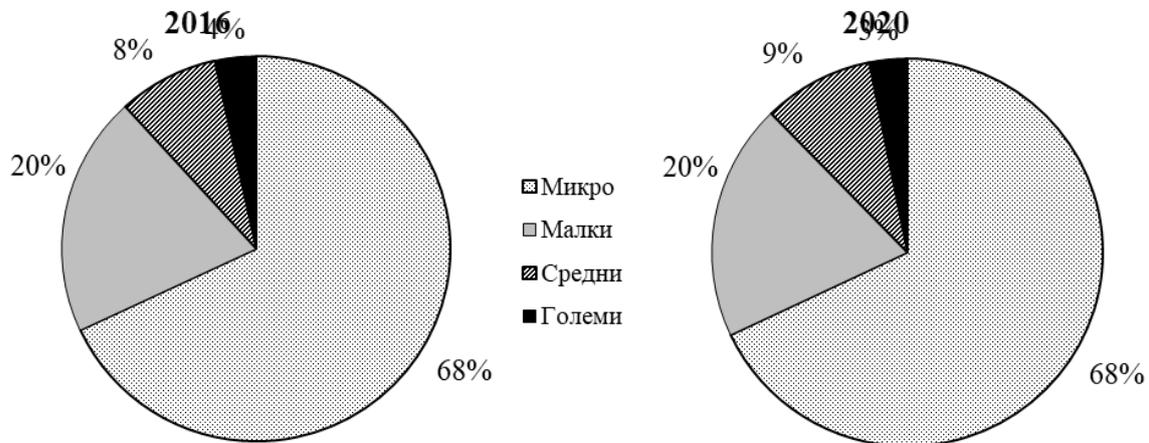
Методологията предполага систематизиране на статистическа информация, подадена на НСИ с обхват сектор В по четири основни групи предприятия- микро- (М1П, малки- (М2П), средни (СП) и големи (ГП), получена въз основа на годишните отчети за дейността на нефинансовите предприятия. Групите предприятия в зависимост от големината им са систематизирани в утвърдена европейска йерархия: микро предприятия /М1П/- до 9 заети, малки /М2П/ - 10-49 заети, средни /СП/- 50-249 заети и големи предприятия /ГП/- над 250 заети.

Прилагането на такава методология дава възможност за обективна оценка на социалните измерения както по секторен признак, така и в зависимост от размерната структура на предприятията.

Използваната статистическа извадка е национално представителна, което предполага национална значимост на получените и представени резултати.

Структурата на предприятията в сектор В през 2020 според размерните характеристики се припокрива със структурата на добивния сектор през 2016 г. с минимални отклонения през петгодишния период. Относителният дял на М1П и М2П в добивната индустрия се запазва, респективно 68% и 20%. Относителният дял на ГП в

добивните предприятия е спаднал с 1 процентен пункт от 4% на 3%, а на средните предприятия се е повишил от 8% на 9%.

Фиг. 1. Структура на предприятията в сектор В според големината им, 2016 и 2020 г.
Собствени изчисления по данни на НСИ

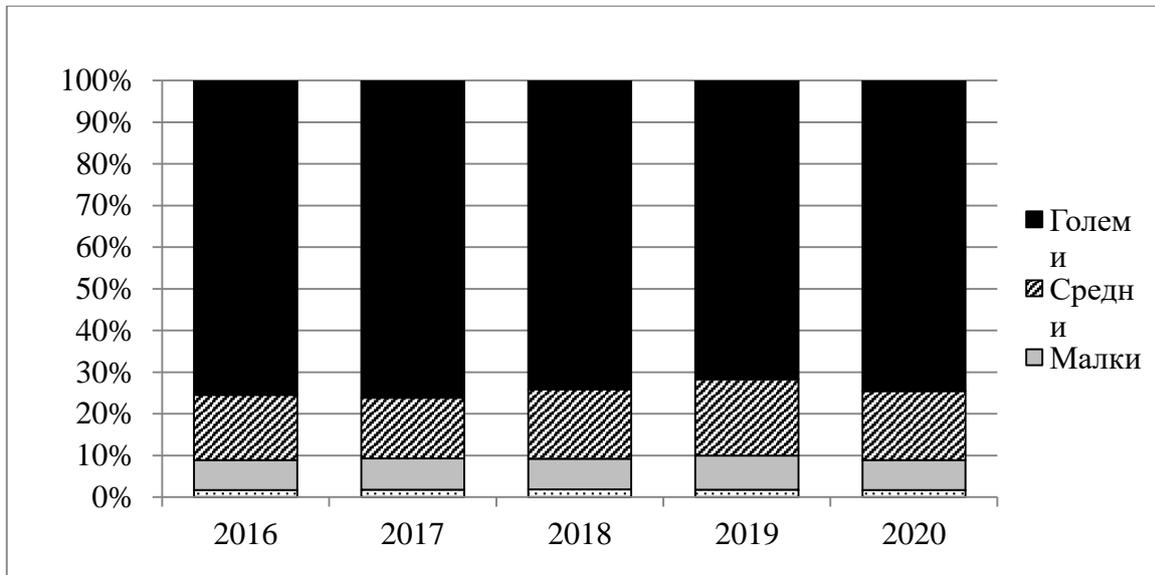
Един от ключовите нефинансови секторни показатели е броят на наетите лица по трудово правоотношение в зависимост от размера на предприятията.

Анализът на статистическите данни относно структура на наетите лица по трудово правоотношение в сектор В според големината на предприятието в периода 2016-2020 г. показва преобладаващия относителен дял на наетите лица в големите добивни предприятия (75%) като препотвърждава сходното съотношение в съвкупния индустриален сектор, в който преобладава относителния дял на наетите лица в големите предприятия. Специфичното е, че в сектор В относителният дял на наетите в големите предприятия (75%) е почти двойно по-голям в сравнение с този на наетите във всички останалите сектори, където възлиза на 41%.

Относителният дял на наетите лица в средните предприятия (СП) в сектор В в през 2020 г. с измерение 16% е без съществени отклонения за периода в сравнение с 2016 г. и е двойно по-малък от относителния дял на наетите във всички промишлени предприятия съвкупно, където възлиза на 31%.

Наетите лица в малките предприятия (М2П) в сектор В имат относителен дял 7% през 2020 както и през 2016 г. спрямо 20% общо относителен дял на наетите лица в средните предприятия спрямо всички промишлени предприятия. По този показател сектор В е почти трикратно по-малък по относителен дял на броя на наетите спрямо национално представителните данни.

Не повече от 2% е относителният дял на наетите лица по трудово правоотношение в микропредприятията (М1П) на сектор В и не се отчитат значими отклонения през 2020 в сравнение с 2016 г. Измереният относителен дял е четирикратно по-малък от относителния дял на наетите във всички микропредприятия в промишления сектор, който възлиза на 8%.

Фиг. 2. Структура на наетите лица по трудово правоотношение в сектор В според големината на предприятието, 2016 - 2020 г.
Собствени изчисления по данни на НСИ

Най-важният нефинансов показател е средната годишна брутна работна заплата. Статистическата база данни разкрива, че средната годишна брутна работна заплата във всички промишлени сектора в България нараства в периода 2016-2020.

В сектор В средната годишна брутна работна заплата нараства с 38% от 16 681 лв. през 2016 г. на 23 085 лв. през 2020 г.

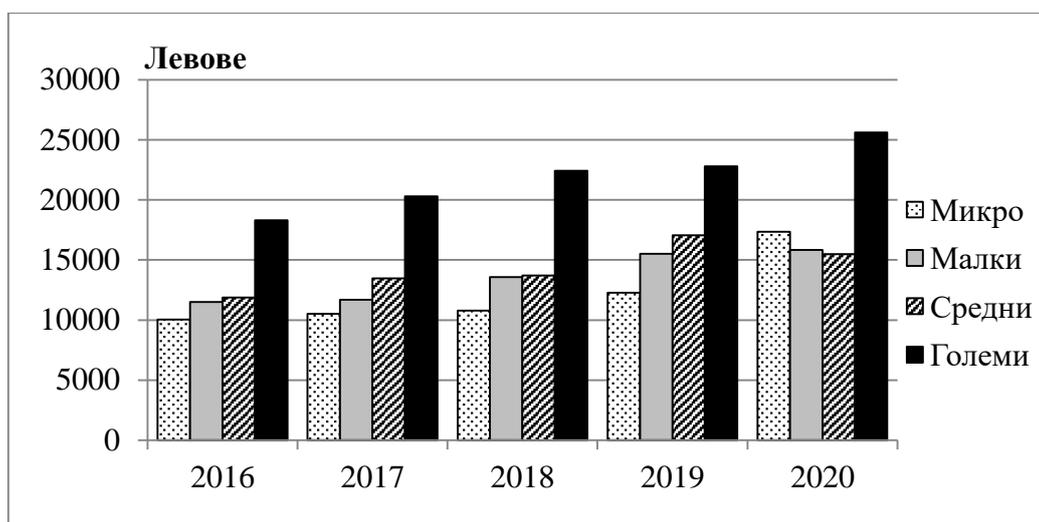
Йерархията на секторите по темп на нарастване на средната годишна брутна работна заплата е следната. Най-висок е темпът на нарастване на средната годишна брутна работна заплата в сектор С- 44%, следван от сектори В и Е- респективно 38% и 37% и накрая сектор D– 30%.

По абсолютни размери през 2020 г. средната годишна брутна работната заплата е най-висока в сектор D- 26 118 лв., а най-ниска в сектор Е- 13 918 лв. В наблюдавания сектор В средната годишна брутна работната заплата е 23 085 лв., а в сектор С- 14 440 лв.

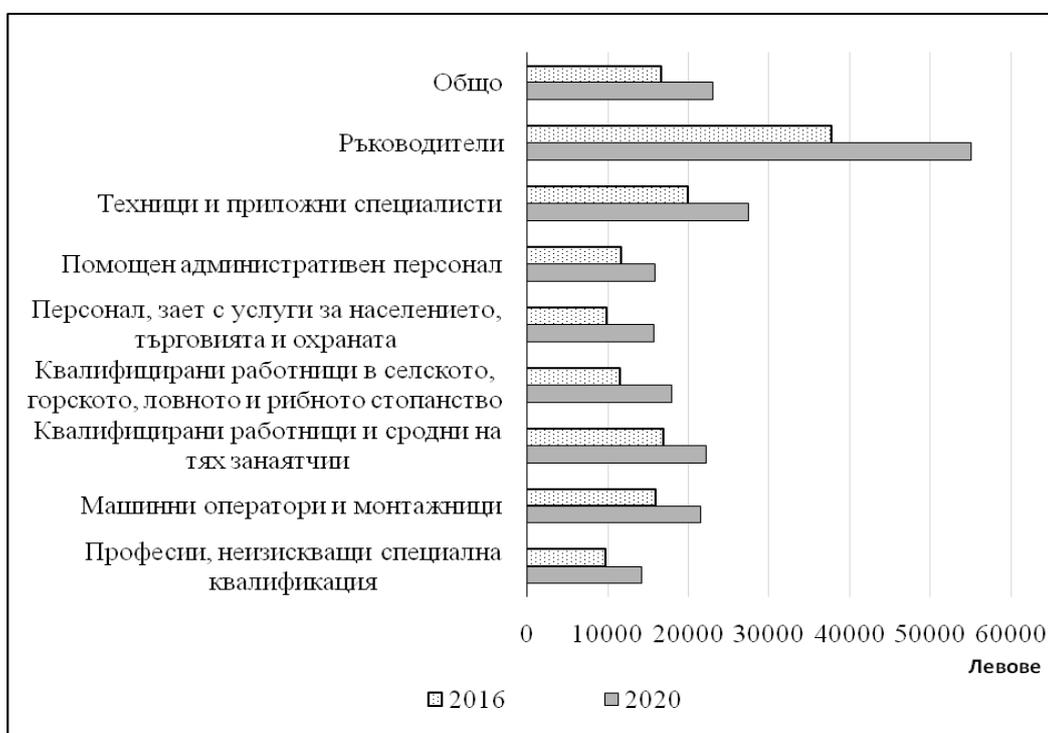
Изключително важен социален показател в диапазона на социалната таксономия, разкриващ социалните аспекти на фирмената устойчивост, е средната брутна работна заплата не само в зависимост от сектора, но и според големината на предприятията.

И през петте наблюдавани години размерът на средната брутна работна заплата в сектор В е най- висок в групата на големите предприятия и достига 25 605 лв. през 2020, което означава нарастване с 40% спрямо 2016 г., когато е възлизал на 18 318 лв.

В групата на средните предприятия нарастването на средната брутна работна заплата е от 11 862 лв. през 2016 до 15498 лв. през 2020 с 31%. Нарастването на средната брутна работна заплата в малките предприятия е с 38 % от 11501 лв. на 15 847 лв. Най-голям процент на нарастване на средната брутна работна заплата се наблюдава в микро предприятията 73%- от 10 042 лв. на 17 356 лв.

Фиг. 3. Средна брутна работна заплата в сектор В според големината на предприятието, 2016 -2020 година

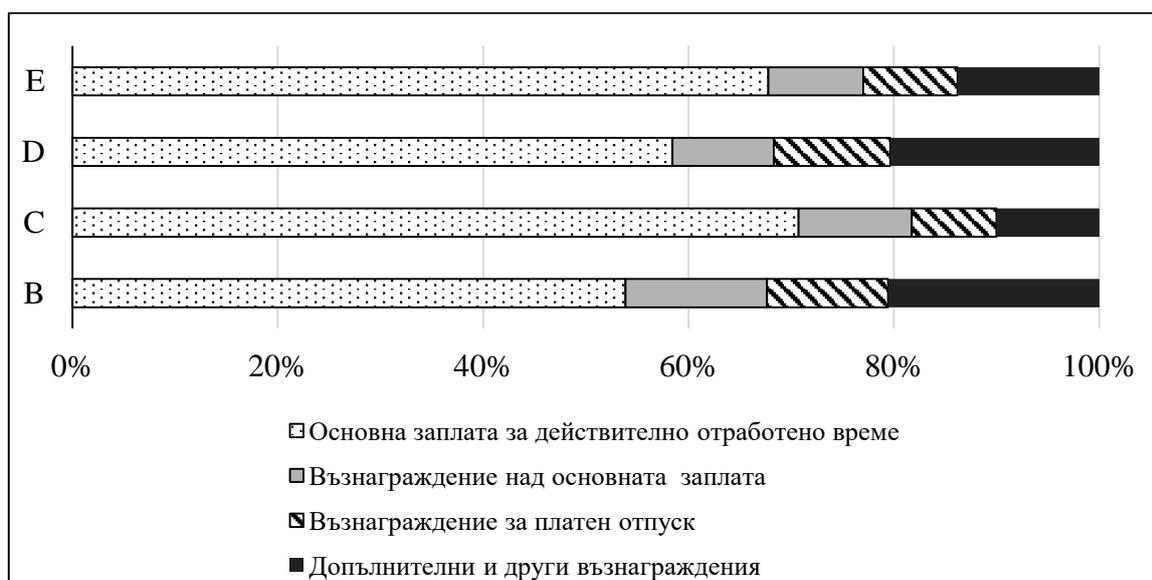

Фиг. 4. Средна годишна брутна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по класове и професии в сектор В, 2016-2020

Средна годишна брутна работна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по класове и професии в сектор В е в доста широк диапазон. Средна годишна брутна работна заплата на мениджърите достига до 55 000 лв. годишно през 2020 г. На второ място са техниците и приложните специалисти с размер на средна годишна брутна работна заплата 28 000 лв. С най-ниско заплащане са работниците без квалификация - около 15 000 лв. през 2020 г.

Секторното наблюдение на структурата на работната заплата по данни на НСИ за 2020 г. със заложен променлив основната работна заплата, възнаграждението над основната работна заплата, възнаграждението за платен отпуск и другите допълнителни

възнаграждения разкрива важни съотношения и тенденции, от които са заинтересовани както работниците и служителите, така и работодатели и инвеститори. Във всички сектори без изключение основната работна заплата за действително отработено време заема най-голям дял в съвкупната структура на работната заплата през 2020 г. аналогично на 2016 г. Най-висок е нейният относителен дял в сектор С – 70% и в сектор Е – 67%. В сектор D относителният дял на основната работна заплата е 58%, а в сектор В- 55%. Относителният дял на възнаграждението над основната заплата е най- висок в сектор В- 14%, а най-нисък в сектор Е- 8%. В сектори С и D относителният дял на възнагражденията /бонуси/ над основната заплата възлиза на 12%, респективно 9%. Относителният дял на възнагражденията за платен отпуск в сектори В, С, Е има сходни равнища- 9% от средствата за работна заплата. Единствено в сектор D този относителен дял е по-висок с около 3% и възлиза на 12 %.

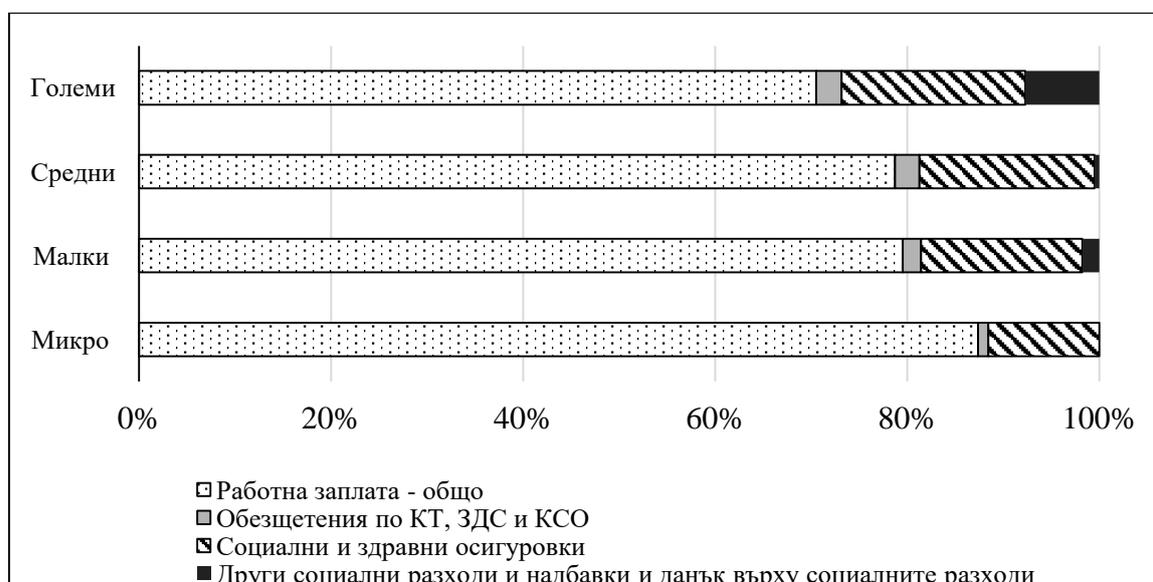
Фиг. 5. Структура на работната заплата по елементи и сектори , 2020 година
Собствени изчисления по данни на НСИ

Друг индикатор за оценка на социалните параметри на предприятията е структурата на разходите на труд според големината на предприятието. При това измерване относно всички сектори основното съотношение е между работната заплата и социалните и здравни осигуровки, заплащани от работодателите.

При наблюдението на представените статистически данни за предприятията от сектор В ясно се очертава преобладаването на работната заплата в общата структура на разходите за труд при всички групи предприятия- от 87% в микро предприятията и 71% в големите предприятия. Относителните дялове на работната заплата в малките предприятия е 80%, а в средните 78%.

Систематизирана информация в тази насоченост на социалните измерения е от ключово значение за работодатели, инвеститори, анализатори.

Най-голям е относителният дял на социалните и здравни осигуровки, заплащани от работодателите, в големите, средни и малки предприятия- 18%, 17%, 14% съответно, срещу 12% в микро предприятията.

Фиг. 6. Структура на разходите на труд според големината на предприятията в сектор В, 2020

Собствени изчисления по данни на НСИ

Индикатор, който е в центъра на вниманието на работодатели, инвеститори и работници, са разходите на работодателите за труд на едно наето лице по трудово и служебно правоотношение. Статистическите данни, предоставени от НСИ, разкриват перманентния положителен тренд на ежегодно нарастване на разходите на работодателите за труд в референтния период 2016-2020.

С най-висок темп на нарастване на разходите на работодателите за труд обаче е сектор В-Добивна промишленост. В този сектор нарастването на разходите на работодателите за труд през 2020 г. в сравнение с 2016 е с 44%.

Наблюдението и оценката на трудовите злоупотреки е задължителен компонент на докладване и разкриване на устойчивостта на предприятията през призмата на социалната отчетност. В добивната индустрия (сектор В) се наблюдава спад в броя на трудовите злоупотреки от 167 през 2016 г. на 113 през 2020 г.

ИЗВОДИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА СТАТИСТИЧЕСКАТА БАЗА ДАННИ И ПРЕПОРЪКИ

Наблюдението на статистическата база данни за периода 2016-2020 г. позволява да се очертаят контурите на нефинансовите параметри на разкриването на българските предприятия в сектор В (Добивна индустрия). Като **положителни явления** могат да се посочат:

- сравнително константно запазената размерна структура на добивните предприятия от сектори В,;

- повишените разходи за труд на работодателите за едно наето лице в сектор В;
- повишаването на средната работна заплата в сектор В;
- намаляването на трудовите злоупотреки в добивните предприятия в България.

Безспорно, в подобряването на социалните параметри на нефинансовата отчетност се крие голям потенциал, който може да допринесе за:

- удовлетворяване на потребностите на основните групи заинтересовани страни;
- засилване на вътрешния фирмен контрол;
- предоставяне на обективна информация за инвеститорите и работодателите;
- повишаване на конкурентните предимства на българските добивни предприятия

на фирмено, национално и международно равнище;

- реална оценка на постигнатия прогрес при отчитане степента на устойчивост на предприятията от сектор В на българската индустрия и постигнатата степен на съответствие спрямо критериите, заложи в международните стандарти.

В резултат от наблюдението и оценката на нефинансовото представяне на българските предприятия от сектор В се очертават следните **предложения**:

- създаване на единна национална платформа от база данни относно нефинансовото представяне на българските добивни предприятия в дигитален, обществено достъпен формат;

- създаване на единна национална платформа от база данни относно нефинансовото представяне на всички български предприятия в дигитален, обществено достъпен формат;

ЛИТЕРАТУРА

1. European Commission, Directive 2014/95/EU of 22 October 2014 regards disclosure on non-financial and diversity information

2. EC, The Corporate Sustainability Reporting Directive, COM (2022), 23.02.2022 71 Final

3. CSR Europe, (2017), The Sustainable Development Goals: The Value for Europe, Globescan

4. UN, (2007), The UN Global Compact Operational Guide for SMEs.

5. UNCTAD, (2021), World Investment Report, Investing in Sustainable Recovery.

6. UNCTAD, (2018), Reporting on the Sustainable Development Goals, Ser. RP.